

BÖLÜM 5

KANSER HASTALIĞI SÜRECİNDE AĞRIYA KONSÜLTASYON LİEZON PSİKİYATRİSİ YAKLAŞIMI

Mine ÖZKAN¹
Dilek ANUK²

ÖZET

Kanser hastalarının neredeyse %50'sinden fazlasında fiziksel, psikolojik, sosyal boyutta olumsuz sonuçlara yol açabilecek düzeyde ağrı yaşanır. Kontrol edilemeyen ağrı depresyona, tedavi uyumunun bozulmasına, tedavi reddine hatta intihara yol açabilir. Kanser ağrısında sık görülen depresyon ve anksiyetenin ağrıyla eş zamanlı olarak var olması hastanın klinik durumunu daha da kötüleştirebilir. Bu nedenle ağrı ve psikiyatrik semptomların eşzamanlı tedavi edilmesi tedaviye daha iyi yanıt alınmasını sağlayabilir. Liyezon Psikiyatrisi yaklaşımında kanser ağrısına yönelik tedaviler düzenlenirken, kapsamlı psikiyatrik değerlendirme ve psikofarmakolojik tedavinin yanı sıra, hastanın başa çıkma becerilerini geliştirmeye yönelik Destekleyici Psikoterapi, Kriz Müdahale, Bilişsel Davranışçı Terapi ve Mindfulness Odaklı Müdahalelere yer verilmesi önemlidir.

GİRİŞ

Kanser hastaları, hastalığın kendisi ve tedavisi gibi farklı nedenlere bağlı olarak ortaya çıkan ciddi ağrı sorunlarıyla karşı karşıya kalırlar. Yaklaşık 40 yıllık bir süre boyunca yayınlanan makaleleri içeren sistematik bir derlemenin sonucuna göre bildirilen ağrı prevalansı: kanser türüne (%52-%70), hastalığın evresine (%55-%64) ve antikanser tedavinin türüne (%33-%59) göre değişkenlik göstermekle birlik-

te hastaların %50'sinden fazlasında ağrı yakınması bildirilmiştir (1). Kanserden sağ kalan hastaların ise yaklaşık yarısında kronik ağrı mevcuttur ve bu kişilerin %5-20'si, yaşam kalitesini bozan şiddetli ağrıdan şikayetçidir (2, 3).

Uluslararası Ağrı Çalışma Birliği (International Association for the Study of Pain; IASP) tarafından ağrı, gerçek ya da potansiyel doku hasarı ile ilişkili ya da bu tip bir hasar ile tarif edilen rahatsız edici bir

¹ Prof. Dr., İÜ İstanbul Tıp Fakültesi, Konsültasyon Liyezon Psikiyatrisi BD., mineozkan@istanbul.edu.tr

² Doç. Dr., İÜ Onkoloji Enstitüsü, Prevantif Onkoloji AD, Psikososyal Onkoloji ve Eğitim BD., dilek.anuk@istanbul.edu.tr

bitkinlik ile ağrı şiddeti arasında çift yönlü bir ilişki vardır. Ağrı varlığında tüm aile üyeleri etkilenir ve tükenme daha sıklıkla yaşanır. Komorbid psikiyatrik bozukluğu olan kanser hastalarında ağrı sıklığı ve şiddeti yükselir. Tüm yönleriyle değerlendirilmeyen ve tedavi edilmeyen ağrı yaşantısında, tam bir rahatlama mümkün olmayacaktır. Kanser ağrısını tedavi eden birçok multidisipliner program ve protokoller mevcuttur. Liyezon psikiyatristi bu ekibin önemli bir üyesidir. Multidisipliner tedavi ekibinin ağrı tedavisindeki başlıca hedefi, hastanın işlevselliğini arttırmak, ağrı sıklığı ve şiddetini azaltırken, yaşam kalitesini yükseltmektir. Tedavi ekibinin empatik tutumu, ağrı tedavisindeki tıbbi bilgi ve donanımı, iletişim becerileri, tedavi başarısını arttıracaktır.

KAYNAKLAR

- van den Beuken-van Everdingen M.H.J., Hochstenbach L.M.J., Joosten E.A.J., et al. Update on prevalence of pain in patients with cancer: systematic review and meta-analysis. *J Pain Symptom Manage*. 2016; 51: 1070–90. Doi:10.1016/j.jpainsymman.2015.12.340
- Sutradhar R., Lokku A., Barbera L. Cancer survivorship and opioid prescribing rates: a population-based matched cohort study among individuals with and without a history of cancer. *Cancer*. 2017;123:4286–93. Doi:10.1002/cncr.30839
- Boland E.G. & Ahmedzai S.H. Persistent pain in cancer survivors. *Current opinion in supportive and palliative care*. 2017; 11: 181–90. Doi:10.1097/SPC.0000000000000292
- International Association for the Study of Pain /IASP Task Force on Taxonomy. (1994). *Classification of chronic pain*, 2nd ed. IASP Press, Seattle, WA.
- Pirl W.F. Evidence report on the occurrence, assessment, and treatment of depression in cancer patients. *J Natl Cancer Inst Monogr*. 2004; (32):32–9. Doi:10.1093/jncimonographs/lgh026
- Massie M.J. Prevalence of depression in patients with cancer. *JNCI Monographs*. 2004;(32):57–71. Doi:10.1093/jncimonographs/lgh014
- Vainio A. & Aveinen A. Prevalence of symptoms among patients with advanced cancer: an international collaborative study. *J Pain Symptom Manage*. 1996;12:3–10. Doi: 10.1016/0885-3924(96)00042-5
- Gatchel R.J., Peng Y.B., Peters M.L., et al. The biopsychosocial approach to chronic pain: scientific advances and future directions. *Psychol Bull*. 2008;133:581–624. Doi: 10.1037/0033-2909.133.4.581
- Spiegel D. & Bloom J.R. Pain in metastatic breast cancer. *Cancer*.1983;52(2):341– 345.
- McKegney, F. P., Bailey, C.R., & Yates, J.W. Prediction and management of pain in patients with advanced cancer. *General Hospital Psychiatry*. 1981; 3: 95–101. Doi:10.1016/0163-8343(81)90050-5
- Syrjala, K.L., & Chapko, M. Evidence for a biophysical model of cancer treatment-related pain. *Pain*. 1995; 61: 69–79. Doi:10.1016/0304-3959(94)00153-6
- Maxwell, T.D., Gatchel, R.J., Mayer, T.G. Cognitive predictors of depression in chronic low back pain: toward an inclusive model. *J. Behav. Med*. 1998;21(2):131-143 Doi:10.1023/A:1018723823523
- Ahles, T.A., Ruckdeschel, J. C., & Blanchard, E.B. Cancer-related pain-II. Assessment with visual analogue scales. *J. Psychosom. Res*. 1984; 28(2): 121-124. Doi:10.1016/0022-3999(84)90004-7
- Crisson, J.E. & Keefe, F.J. The relationship of locus of control to pain coping strategies and psychological distress in chronic pain patients. *Pain*. 1998; 35: 147-154. Doi:10.1016/0304-3959(88)90222-9
- Daut R.L. & Cleland C.S. The prevalence and severity of pain in cancer. *Cancer*. 1982;50(9):1913-1918.
- Sternbach, R. (1974). *Pain patients: Traits and treatment*. New York: Academic Press.
- Syrjala K.L., Jensen M.P., Mendoza M.E., et al. Psychological and behavioral approaches to cancer pain management. *Journal of Clinical Oncology*. 2014;32(16):1703. Doi: 10.1200/JCO.2013.54.4825
- Derogatis, L.R., Morrow, G.R. Fetting, J., et al. The prevalence of psychiatric disorders among cancer patients. *JAMA*. 1983; 249: 751–757. Doi:10.1001/jama.1983.03330300035030
- Gerbershagen H.J., Ozgur E., Straub K., et al. Prevalence, severity, and chronicity of pain and general health-related quality of life in patients with localized prostate cancer. *Eur J Pain*. 2008; 12: 339–50. Doi:10.1016/j.ejpain.2007.07.006
- Liu, Q., Gao, L.L., Dai, Y. L., et al. Breakthrough pain: a qualitative study of patients with advanced cancer in Northwest China. *Pain Manag Nurs*. 2019; 19(5): 506-515. Doi:10.1016/j.pmn.2017.11.006
- Spiegel D., Sands S., Koopman C. Pain and depression in patients with cancer. *Cancer*. 1994; 74(9):2570–8.
- Bair M., Robinson R., Katon W., et al. Depression and pain comorbidity. *Arch Intern Med*. 2003; 163(20): 2433–2445. Doi:10.1001/archinte.163.20.2433
- Madeira N., Albuquerque E., Santos T., et al. Death ideation in cancer patients: Contributing factors. *Journal of Psychosocial Oncology*. 2011;29:636–42. Doi: 10.1080/07347332.2011.615381
- Chochinov H.M., Wilson K.G., Enns M., et al. Desire for death in terminally ill. *American Journal of Psychiatry*. 1995;152: 1185–91. Doi:10.1176/ajp.152.8.1185
- Akechi T., Okamura H., Nakano T., et al. Gender differences in factors associated with suicidal ideation in major depression among cancer patients. *Psychooncology*. 2010;19:384–89. Doi:10.1002/pon.1587
- Kolva E., Rosenfeld B., Pessin H., et al. Anxiety in terminally ill cancer patients. *J Pain Symptom Manage*. 2011; 42(5):691–701. Doi:10.1016/j.jpainsymman.2011.01.013

27. Symreng I., Fishman S.M. Anxiety and Pain. Pain Clinical Updates, IASP, 2004;12(7); 12(7): 1-6.
28. Theobald D.E. Cancer pain, fatigue, distress, and insomnia in cancer patients. *Clin Cornerstone*. 2004;6 (1Supp-ID): S15–21. Doi:10.1016/S1098-3597(05)80003-1
29. Kanner R.M., Foley K.M. Patterns of narcotic drug use in a cancer pain clinic. *Ann. N. Y. Acad. Sci.* 1981;362:161-72. Doi: 10.1111/j.1749-6632.1981.tb12804.x
30. Jacox A, Carr DB, Payne R. et al. Management of Cancer Pain. Rockville,Md: Agency for Health Care Policy and Research, March; 1994. AHCPR Publication 94-0592.
31. McMichael K.S., Adams K., Breden Crouse E.L.: Drug interactions in breast cancer. *Consult Pharm* 28(9):584-591, 2013.
32. Deng G. Integrative medicine therapies for pain management in cancer patients. *Cancer Journal*. 2019;25(5):343– 348.
33. Swarm R.A., Paice J.A., Angheliescu D.L., et al. Adult Cancer Pain, Version 3.2019, *NCCN Clinical Practice Guidelines in Oncology*. 2019;17(8):977.
34. Thomas, E.M., & Weiss, S.M. Nonpharmacological interventions with chronic cancer pain in adults. *Cancer Control*. 2000; 7(2): 157-164. Doi:10.1177/107327480000700206
35. Te Boveldt, N., Vernooij Dassen, M., Leppink, I., et al. Patient empowerment in cancer pain management: an integrative literature review. *PsychoOncology*. 2014;23(11):1203-1211. Doi:10.1002/pon.3573
36. Kumar, T. M., Venkateswaran, C. and Thekkumpurath P. (2008). Psychological interventions in cancer pain management. Nigel Sykes, Michael Bennet, Chun-su Yuan (Eds), in *Clinical Pain Management* (2nd ed., pp. 296-309). London: CRC Press.
37. Türkçapar, M.H. (2008). Bilişsel Terapi Temel İlkeler ve Uygulama. Ankara: HYB Basım Yayın.
38. Greenlee H., DuPont-Reyes M.J., Balneaves L.G. et al. Clinical practice guidelines on the evidence-based use of integrative therapies during and after breast cancer treatment. *CA Cancer J Clin*. 2017; 67:194–232. Doi:10.3322/caac.21397
39. Tatrow, K., & Montgomery, G.H. Cognitive behavioral therapy techniques for distress and pain in breast cancer patients: a meta-analysis. *Journal of behavioral medicine*. 29.1 (2006): 17-27. Doi:10.1007/s10865-005-9036-1
40. Bennett, M.I., Bagnall, A.M., & Closs, S.J. How effective are patient-based educational interventions in the management of cancer pain? Systematic review and meta-analysis. *Pain*. 2009; 143: 192-199. Doi:10.1016/j.pain.2009.01.016
41. Zeidan, F., & Vago, D.R. Mindfulness meditation-based pain relief: A mechanistic account. *Annals of the New York Academy of Sciences*. 2016; 1373; 114–127. Doi: 10.1111/nyas.13153
42. Cillessen, L., Johannsen, M., Speckens, A.E.M., et al. Mindfulness-based interventions for psychological and physical health outcomes in cancer patients and survivors: A systematic review and meta-analysis of randomized controlled trials. *Psychooncology*. 2019;28: 2257–2269. Doi:10.1002/pon.5214
43. Torrijos-Zarcelo, M., Mediavilla, R., Rodríguez-Vega, et al. Mindful self-compassion program for chronic pain patients: A randomized controlled trial. *European Journal of Pain*. 2021; 25:930–944. Doi:10.1002/ejp.1734